

Πρεβεζάνικα Χρονικά

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ 33 (1996)

Λόγος συνήγορος της πόλης

Στέλιος Θ. Μαφρέδας

Copyright © 2022, Στέλιος Θ. Μαφρέδας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μαφρέδας Σ. Θ. (2022). Λόγος συνήγορος της πόλης. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, 65–75. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/prevchr/article/view/29270>

ΣΤΕΛΙΟΣ Θ. ΜΑΦΡΕΔΑΣ

Λόγος συνήγορος της πόλης

Σκέφτηκα να βάλω επικεφαλίδα σε τούτο το σημείωμα, κάτι που να συγγενεύει μεν με το περιεχόμενό του, να μην το προσδιορίζει όμως επακριβώς. Και τούτο για δυο πράγματα. Για να αποφύγω πρώτα την επανάληψη του τίτλου παρόμοιας εργασίας που δημοσιεύτηκε σε περασμένο τεύχος τούτου του περιοδικού,¹ και ύστερα για να μην επηρεάσω αρνητικά ευθύς εξ αρχής τον χλιαρό αναγνώστη που το ξεφυλλίζει αδιάφορα, αφού είναι σίγουρο πως η ποίηση αφήνει αδιάφορο τον πολύ κόσμο.

Περί απάτης λοιπόν πρόκειται; Δεν θα υποστήριζα κάτι τέτοιο. Άλλωστε μια προσπάθεια εξαπάτησης του αναγνωστικού μου κοινού εκτός του ότι θα με έκανε αντιπαθέστερο, δεν ξέρω και τι αποτελέσματα θα είχε. Δεν είναι εξ άλλου λογικό και τίμιο να ψάχνω για υποψήφια θύματα της οποιασδήποτε απίθανης απάτης στους αναγνώστες τούτου του περιοδικού που είναι άμοιροι ευθυνών για οτιδήποτε συμβαίνει στον χώρο της ποίησης. Όπως άλλωστε, παρά τα όσα της καταμαρτυρούν, άμοιρη ευθύνης είναι και η Πρέβεζα για τον θάνατο του Καρυωτάκη, άρα εδώ υπάρχει μια απάτη σε βάρος της πόλης που την θέλει να είναι αυτή που σκότωσε τον ποιητή.

Πλέον όμως έχει καταδειχτεί πως κάτι τέτοιο δεν συνέβη.² Ωστόσο ο μύθος περί

1 Στέλιου Θ. Μαφρέδα: "Η Πρέβεζα στη νεοελληνική ποίηση", περιοδικό ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, διπλό τεύχος 27-28/1992

2 Από την πλούσια βιβλιογραφία που υπάρχει για το θέμα αυτό, ενδεικτικά αναφέρουμε: Άγγ. Βογάσαρης: Ένας άνθρωπος, μια ζωή, ένας θάνατος. Κώστας Καρυωτάκης (εκδ. Βάκων 1969). Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος: "Η Πρέβεζα του Καρυωτάκη", περιοδικό Νέα Εστία, τόμος 48/1950 σελίδα 1277. Τα πρόσωπα και τα κείμενα, τόμος Ε', Αθήνα 1949. Βάσος Βαρίκας: Κ. Βάρναλης - Κ. Καρυωτάκης, εκδ. Πλέθρον 1978, σελ. 130-131. Τίμος Μαλάνας: Ένας Ηγησιακός, συμβολή στη μελέτη του Καρυωτάκη, Αλεξάνδρεια 1938.

την πόλη και τον ποιητή παραμένει και μάλλον δεν πρόκειται να ξεχαστεί. Κι αν το καλοξετάσουμε το πράγμα, δεν συμφέρει την Πρέβεζα να γίνει κάτι τέτοιο. Γιατί από τον μύθο αυτό, τον ανυπόστατο, ωφελήθηκε πολύ. Μπήκε στο χώρο της ποίησης και κατέχει εξέχουσα θέση σ' αυτόν. Πολλοί έγραψαν γι' αυτή, και δε νομίζω πως αν τα πράγματα ήσαν διαφορετικά θα βρίσκονταν ποιητές π.χ. σαν τον Εγγονόπουλο και τον Εμπειρικό να ασχοληθούν μαζί της.³

Νομίζω λοιπόν πως εμείς που την αγαπάμε τούτη την πόλη, πρέπει να παραιτηθούμε από κάθε προσπάθεια ανασκευής του μύθου και να ψάξουμε να βρούμε τα οφέλη της απ' αυτόν. Να τα φέρουμε στο φως, να τα καταστήσουμε ευρύτερα γνωστά, εν τέλει να υπερασπιστούμε και να προβάλλουμε διαρκώς - για να την ισχυροποιήσουμε πιο πολύ - την θέση που κατέχει η πόλη σήμερα στην ελληνική ποίηση.

Εγώ τουλάχιστον αυτό πιστεύω, αυτό κάνω.

Το διάστημα που μεσολάβησε από τη δημοσίευση του πρώτου μέρους της εργασίας μου για τη θέση της Πρέβεζας στην νεοελληνική ποίηση ίσαμε τα τώρα, έψαξα το έργο πολλών ποιητών και κατάφερα να συγκεντρώσω κάμποσα ποιήματα που αναφέρονται σ' αυτήν.

Κοινός τόπος αυτών των ποιημάτων είναι η ταύτιση της πόλης με τον Καρυωτάκη. Άλλωστε ο Καρυωτάκης των ποιητών αυτών, υπόγειος ή έκδηλος, στέκεται η αφορμή που οι συγκεκριμένοι ποιητές ποιούν μνείαν στην πόλη μας, και δεν είναι καποιοί άλλοι δεσμοί τους μ' αυτήν που στάθηκαν η αφορμή και το ερέθισμα για κάτι τέτοιο.

Πρέπει να σημειώσω ακόμη πως είναι ποιήματα των τελευταίων 20 χρόνων, και οι ποιητές τους, ζώντες όλοι, ανήκουν, πλην ενός, στις τελευταίες ποιητικές γενιές. Το γεγονός τούτο εκτιμάται ως άξιον λόγου, αφού φαίνεται πως η πόλη μας εξακολουθεί να βρίσκεται στο κέντρο των προβληματισμών, των νέων ανθρώπων, και να έχει γι' αυτούς κάποια ιδιαίτερη σημασία η αναφορά τους σ' αυτήν.

• • •

Ο ΜΑΝΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ είναι γνωστός ποιητής και πολλά του ποιήματα έχουν μελοποιηθεί από γνωστούς συνθέτες. Το 1973 κυκλοφόρησε η ποιητική του συλλογή "Τα ξόρκια" στα ποιήματα της οποίας περιλαμβάνεται και το πιο κάτω. Η Πρέβεζα εδώ αναφέρεται μαζί με κάποιες άλλες πόλεις της Ελλάδας, το ίδιο τυπικές μ' αυτήν, με κοινά τα προβλήματα και τους καημούς. Οπωσδήποτε όμως η επιλογή της δεν στάθηκε τυχαία, αλλά γιατί αποτελεί αυτή ιδιάζουσα περίπτωση επαρχιακής πόλης:

ΕΙΣΑΙ Η ΠΡΕΒΕΖΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΙΛΚΙΣ

Αυτές οι ρεματιές κι αυτά τα βράγια
κι αυτά τα σπίτια δίπλα στο γιαλό
αυτές οι μάνες με το κάρβουνο στα μάτια τους
κι αυτά τα κύματα που φεύγουν και ξαναγυρνούν,

3 ό.π. σημείωση 1, σελ. 127-128

αυτά τα πεύκα με τα χαραγμένα λόγια
 κι ο Κωνσταντίνος ο καημός που πέταξε σαν το πουλί
 κι εκείνα που δεν πρόφτασαν οι κήρυκες
 παρά μονάχα ψεύτες

και ρουφιάνοι,

ω πολυπεία με το βράδιασμα κοντά στους ταρσανάδες
 στην αγορά, στον καφενέ και στο ποδόσφαιρο
 είναι η Πρέβεζα, τα Γιάννενα και το Κιλκίς,
 το Μεσολόγγι, ο Πόντος κι η Ερμούπολις,

ω πολυπεία του αμανέ στα τουρκοχώρια

μ' αυτές τις ρεματιές κι αυτά τα σπίτια
 μ' αυτά τα βράχια δίπλα στο γιαλό
 γι' αυτές τις μάνες με το κάρβουνο στα μάτια τους

θα 'ρθει καιρός που θα φανούν οι κήρυκες
 κι όχι μονάχα ψεύτες και ρουφιάνοι.

Στα 1978 κυκλοφόρησε η συλλογή "Αλληγορικό στοιχείο" του ΛΕΥΤΕΡΗ ΠΟΥΛΙΟΥ, στην οποία βρίσκουμε το παρατιθέμενο ποίημα:

ΣΤΟΝ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ

Κώστα, ξέρω τι είναι αυτό που έβαλε στα δάχτυλά σου
 το περίστροφο. Οι άνθρωποι προσφέρουν τόσο αργά
 λίγα ψίχουλα ευγένειας. Έρχονται στιγμές
 που η Πρέβεζα με πλησιάζει και μένα επικίνδυνα.
 Ήπιες τον καφέ σου στο καφενείο των απελπισμένων
 με τη σιωπή σου με το άλγος σου.
 Κρέμασες τους σίχους σου στα κρέπια της νύχτας
 πήρες το καπέλο σου βιαστικά
 και πήγες να συναντήσεις τον παλιό σου φίλο
 το θάνατο για το στερνό ταξίδι
 "στα σκοτεινά πηγαίνοντας βασίλεια πέρα κει"
 και η Δάφνη στεφάνωσε το φαλλό σου
 στους κόλπους της λήθης.

Ο Πούλιος, από τους χαρακτηριστικότερους εκπροσώπους της λεγόμενης γενιάς του '70, επηρεασμένος από την αμερικανική beat ποίηση, προβάλλει μέσα από τους σίχους του την κοινωνική και πολιτική αμφισβήτηση, χρησιμοποιώντας για τον σκοπό αυτό μια γλώσσα οργισμένη και ανατρεπτική.

Στο συγκεκριμένο ποίημα, φαίνεται πως θέλει ν' ακολουθήσει το παράδειγμα του Καρυωτάκη, αφού πλέον διαπίστωσε κι αυτός την παρακμή και τα αδιέξοδα της

σύγχρονης κοινωνίας. Έτσι η Πρέβεζα, εμφανίζεται σαν το τέλος αυτού του παρηκμασμένου κόσμου και ταυτόχρονα σαν η διέξοδος απ' αυτή την κοινωνία που τα μέλη της δυσκολεύονται πάρα πολύ να προσφέρουν έστω και "λίγα ψίκουλα ευγένειας".

Ένα χρόνο αργότερα (1979) ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ, ποιητής και αυτός της ίδιας γενιάς με τον Πούλιο, κυκλοφορεί το βιβλίο του "Οι Πυροτεχνουργοί". Εκεί περιλαμβάνεται και το παρακάτω ποίημα, στο οποίο ο ήρωάς του ο Μήτσος (το όνομα εδώ κλείνει μίαν απαξιωτική λειτουργία) είναι ένας άνθρωπος περιθωριακός, με βεβαρυμένο παρελθόν και πλήθος ενοχές, που τον κάνουν ν' αρνείται ακόμη κι αυτή του την οντότητα. Η σχέση του ήρωα με την Πρέβεζα δεν αποδεικνύεται στο ποίημα, και φαντάζομαι πως δεν ήταν στις προθέσεις του ποιητή να τον πολιτογραφήσει κάτοικο ή γέννημά της. Επιστρατεύεται ωστόσο αυτή (και αξίζει να σημειωθεί ο έμμεσος τρόπος με τον οποίον επιβεβαιώνεται η όχι τυχαία επιλογή της πόλης για το ποίημα στον τελευταίο του στίχο) σαν ο τυπικός και εν πολλοίς καθιερωμένος εκπρόσωπος σύνολης της ελληνικής επαρχίας, η οποία χρόνια τώρα δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να αιμοδοτεί την Αθήνα με το κάθε τι.

Κατόπιν αφού την έδεσαν αμφοτέροι εις τρεις καρέκλας νωμένες και παραμείνας μόνος ο αρχιβασιανιστής ο επιλεγόμενος "Μήτσος ο επιλοχίας" εκτύπησε ανηλεώς τα πέλματά της με ρόπαλο. Της κατεβίβασεν το παντελόνιον, της απέσπα τρίκας εκ του εφηβαίου και ακολουθώς της εμάλαξε τα στήθη επί τοσούτον ισχυρώς ώστε η παθούσα να καταθέτη ότι "τραβούσε να τα αποσπάση". Προσέτι δε, γνωρίζομεν υμίν, ότι ο εν λόγω Μήτσος, παρέμεινεν άγνωστος.

Βούλευμα πλημμελειοδικών από τη
δίκη των βασανιστών, 14.7.75

ΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑ ΕΛΕΓΕ ΟΤΙ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΤΟΝ ΜΗΤΣΟ

Ο Μήτσος, πήρε τη βαλίτσα του που είχε χαθεί
στο πρακτορείο λεωφορείων Πρεβέζης. Ήσυχια και μοναχικά.

Ύστερα μπήκε στην Αθήνα, Κυριακή απόγευμα,
τόσο απλά και τόσο αθόρυβα, να σπουδάσει ηλεκτρονικός.
Πέρασε δίπλα από κλειστές μάντρες υλικών οικοδομής
στην Ιερά οδό, από χαλασμένα φορτηγά, τρίκυκλα
και κλειστά μηχανουργεία στο Αιγάλεω.

Ο Μήτσος είδε από μακριά την Πεντέλη, τον Κεραμεικό...
Αυτή είναι η Αθήνα, είπε.

Πέρασε από την έρημη Ομόνοια.

Είδε ένα πατριώτη του φαντάρου. Έκανε πως δεν τον πρόσεξε.

“Ρε συ, εσύ δεν είσαι ο Μήτσος!”

Και ο Μήτσος απάντησε “όχι”
σκεπτόμενος πράγματα πολύ συγκεχυμένα,
όπως τα παιδικά ξυπόλυτα χρόνια του
με αυτιά γαιϊδάρου στο χωριό
καθώς και εκείνη τη Στέλλα από τη Βέροια που την αγάπησε
και εντούτοις παντρεύτηκε ζωέμπορο στη Λιβαδειά.

Αυτή είναι η Αθήνα, ξαναείπε ο Μήτσος.

Έφαγε μακαρονάδα το βράδυ
σε ψιτοπωλείο της οδού Βερανζέρου - έκανε βόλτα.

Τη νύχτα κοιμήθηκε στο ξενοδοχείο “Ωραία Ήπειρος”
της οδού Μενάνδρου.

Ο ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΠΟΥΚΑΛΑΣ είναι από τους γνωστότερους κρπικούς της ελληνικής λογοτεχνίας. Διεισδυτικός, ακριβολόγος, με καίριες επισημάνσεις, ορθοτομεί έγκυρα τα κρινόμενα απ’ αυτόν κείμενα. Ταυτόχρονα όμως έχει να επιδείξει και σημαντικό - από άποψη ποιότητας - ποιητικό έργο, στο οποίο πέραν της ανανέωσης της θεματογραφίας του, επιχειρεί και έναν επαναπροσδιορισμό της τεχνικής του ελεύθερου στίχου. Θα μπορούσαμε να τον εντάξουμε στην ομάδα εκείνη των νέων ποιητών (Καψάλης, Λάγιος, Κοροπούλης κ.λπ.) που χρησιμοποιούν στη γραφή τους φόρμες του παρελθόντος και επιχειρούν την ανανέωση της μετρικής του στίχου.

Η συλλογή του “Η εκδρομή της Ευδοκίας” πρωτοκυκλοφόρησε στα 1982 και είναι ένα ερωτικό πεζοτράγουδο, πλημμυρισμένο από έντονο λυρισμό και πλούτο συναισθημάτων, με κυρίαρχο αυτό της μοναξιάς. Αποτελείται από τρία μέρη και στο τρίτο γίνεται αναφορά στην Πρέβεζα, η οποία εδώ ταυτίζεται με ολόκληρη την Ελλάδα. Την Ελλάδα της “πολλής μοναξιάς και των πολλών τόπος”.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Κραταιά τρία χαμόγελα
να κλάψω
των μυρίων τ’ άνομβρα χείλη
να σημάνουν

Βουλιμία έφηβη να ροκανίζουμε τα αγάλματα των επιβητόρων. Στο τέλος ήταν για μας η μοναξιά και τα σπασμένα μηχανήματα. Οι επιβήτορες συνέχισαν να ευημερούν γλεντοκοπώντας με τα λείψανα των ντροπαλών μας προσευχών. Βαγόνια τρένου οι πρόγονοι. Τη μηχανή τη μηχανή, άλιμος άλιμος φτυαρίζω τα κόκκαλα τα ιερά, τα Μεσολόγγια, τις πληγές μου. Αγκαλιά και συντόμως Ελλάδα μου Πρέβεζα...

Στα κλειστά σας κυκλώματα
μπαινοβγαίνουνε πώματα
Δανείστηκα ένα πώμα
για να μυρίζω χώμα

Τι να τα κάνω τα μνημόσυνα. Στο σπέρμα μου κατοικεί η
μνήμη τρέφομαι με κλόςες φαντασμάτων. Παίρνω τις πόλεις
για να μοιράσω και να μεριστώ. Παίρνω τις πόλεις για να μι-
σώ και ν' αγαπηθώ. Παίρνω τις πόλεις - το γλυκό που μ'
αρέσει το κίτρο.

Παίρνω τις πόλεις - γιατί το δύσκολο δεν είναι να γλιτώσεις.

Τα “Επικίνδυνα παιδιά” είναι η τελευταία ποιητική συλλογή του ΚΩΣΤΗ ΓΚΙ-
ΜΟΣΟΥΛΗ και κυκλοφόρησε στα 1992. Ο ποιητής, από τους πιο γνωστούς της νεώ-
τερης γενιάς, με αρκετό έργο στο ενεργητικό του (4 ποιητικές συλλογές και 3 πεζά)
συνομιλεί στην συλλογή του αυτή, με τους μοναχικούς και αντικομφορμιστές ήρωες
της σύγκροχης και άξενης μεγαλόπολης. Στο ποίημα της συλλογής “Τί είδαν” γίνεται
αναφορά στην Πρέβεζα σε συνάρτηση με τον Καρυωτάκη. Ο στίχος “μέσα στ’ αφρι-
σμένα κύματα” μας παραπέμπει χρονικά στην παραμονή της αυτοκτονίας του ποιητή
όταν την νύχτα είχε πάει στο Μονολίθι και προσπάθησε μάταια επί δέκα ώρες να πνι-
γει: “... όλη τη νύχτα απόψε επί δέκα ώρες εδερνόμουν με τα κύματα. Ήπια άφθονο
νερό, αλλά κάθε τόσο, χωρίς να το καταλάβω πώς, το σώμα μου ανέβαινε στην επι-
φάνεια. Ορισμένως κάποτε, όταν μου δοθεί ευκαιρία, θα γράψω τις εντυπώσεις ενός
πνιγομένου”, γράφει στο σημείωμα που άφησε αυτοκτονώντας.⁴

ΤΙ ΕΙΔΑΝ

Ο Καρυωτάκης το είδε
να γυαλίζει μια νύχτα
μέσα στ’ αφρισμένα κύματα
στην Πρέβεζα.

Ο Καρούζος
χιτυπημένος από μια βιολέτα
ένα πρωί πολύ νωρίς
που είχαν τρελαθεί τα χόρτα
κι αποτρελάθηκε κι αυτός.

Ο Σταχτούρης
το βλέπει τώρα
αυτή τη στιγμή που μιλάμε.

4 Κ.Γ. Καρυωτάκη: Άπαντα, τόμος Β', φιλολογική επιμέλεια Γ.Π. Σαββίδη, σελ. 335-336.

Τακτικότητας συνεργάτης του περιοδικού “Νέα Εστία” ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΝΙΚΟΡΕΝΤΖΟΣ εμφανίζεται σχεδόν σε κάθε τεύχος του, πότε κρίνοντας ποιητικές συλλογές, πότε αρθρογραφώντας επί θεμάτων αισθητικής, άλλοτε αναλύοντας γεγονότα της τρέχουσας πνευματικής επικαιρότητας, κάποιες φορές δημοσιεύοντας - σαν δόκιμος ποιητής που είναι - στίχους του στις πρώτες σελίδες του περιοδικού. Το παρακάτω ποίημά του, μια ανακεφαλαίωση των πεπραγμένων της ζωής του, δημοσιεύτηκε στο τεύχος 1618/1.12.1994 της “Νέας Εστίας” και όπως ο ίδιος σημειώνει το έγγραψε πάρα πολύ πρόσφατα:

TEMPORA MUTANTUR

Στης μοναξιάς μου τη θολή χινοπωριά,
κάτι καλό δεν είναι πια να περιμένω
της λεμονιάς φριχτά σαλεύουν τα κλαριά
σ’ ένα μακάβριο χορό δαιμονισμένο...

Φίλες αξέχαστες που ζούσα έναν καιρό
έχουν περάσει χρόνια τώρα τα σαράντα
γίναν γιαγιάδες - κι εγώ πια τι καρτερώ -
Άλμπα, Χριστίνα, Φιλομήλα και Γιολάντα.

Μόνος στο τζάκι καθώς δέρνεται ο νοτιάς
άγγελους καίω των ονείρων μου προδότες
σκίψα παράξενα παλιά της Βενετίας
χάρτινες γόνδολες, πριγκίπισσες κι ιππότες...

Άρρυθμοι στίχοι πούχα γράψει μια φορά
σαν Ερινύες μου zalίζουν το κεφάλι
κρατώ περίστροφο με σφαίρες στη σειρά
κι όμως δειλιάζω να τραβήξω τη σκανδάλη.

Κι εγώ που πίστεψα πως θάφευγα γι’ αλλού
ναυαγισμένος μένω πάντα στην Ιθάκη
στην παραzáλη να σπαράζω του μυαλού
δίχως μια Πρέβεζα να βρω του Καρυωτάκη...

Ο ΒΥΡΩΝ ΛΕΟΝΤΑΡΗΣ και ο ΜΑΡΙΟΣ ΜΑΡΚΙΔΗΣ είναι δύο από τα μέλη της ομάδας του περιοδικού “Σημειώσεις” του “πιο αξιότιμου και κλειστού περιοδικού ι-

δεών” κατά τον Γ.Π. Σαββίδη.⁵

Οι ευάριθμοι ποιητές⁶ που συγκροτούν την ομάδα αυτή ανήκουν στην δεύτερη μεταπολεμική γενιά και αποτελούν τους κληρονόμους των ποιητών της “ήπτας”. Έχουν ολοι τους έναν σταθερό προσανατολισμό, τόσο στο ποιητικό όσο και στο θεωρητικό και ιδεολογικό τους έργο και αρχικά συσπειρώνονται γύρω από το περιοδικό “Μαρτυρίες” (μέχρι το 1966) και μετέπειτα γύρω από τις “Σημειώσεις” (1973).

Θεωρώ πως περιποιεί ιδιαίτερη τιμή στην Πρέβεζα η αναφορά σ’ αυτή των δύο πιο πάνω ποιητών, οι οποίοι έχουν χαρίσει στη μεταπολεμική μας ποίηση, μερικές από τις αριότερες συνθέσεις.

Στη συλλογή “Μόνον δια της λύπης” (1976) του Β. Λεοντάρη διαβάζουμε ανάμεσα στους άλλους στίχους και τα εξής:

ΜΟΝΟΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΛΥΠΗΣ

... Δεν είναι γραφτό μας να πεθάνουμε από ποίηση
μα απ’ τα κοινά και ταπεινά μας πάθη
Με βρώμισες, ζωή, με βρώμισες...

Τελειώνει ο κόσμος μας τελειώνει ξεψυχούν οι δαίμονές μας
θρήνοι του Κύκλωπα στα σπλάχνα μας
λιμός των Λαιστρυγόνων στον ματιών τους σκουπιδότοπους
η απατημένη Κίρκη πόρνη στα λιμάνια
και της σφαγμένης Μέδουσας το αίμα στα ποτήρια μας
και τα φτερά του Αλόγου να ξεσκίζουνε τον ουρανό
ενώ οι οπλές του βούλιαξαν στη λάσπη του μυαλού μας
Καλύτερα λοιπόν
Στο πρακτορείο “Βιργίλιος” τσακώθηκα
επέστρεψα εισιτήριο και συνάλλαγμα
- Δώσε τον οβολόν μου πίσω
θα φύγω για την Πρέβεζα. Όχι κρουαζιέρες πια στην Κόλαση
όχι αλλαγμένο νόμισμα
όχι ποιητής - ένας ανιάτα άρρωστος που προσποιείται τον
ανιάτα άρρωστο...

Είναι φανερό πως η ιδέα της Πρέβεζας, λειपुरγει και στην περίπτωση του Λεοντάρη, σαν διέξοδος από τούτη τη ζωή, ως οδός διαφυγής.

Στην πολύ πρόσφατη ποιητική συλλογή του ΜΑΡΙΟΥ ΜΑΡΚΙΔΗ “Ποιήματα με η-

5 Γ.Π. Σαββίδης: Μεσόκοπη ποίηση, εφημερίς ΤΑ ΝΕΑ 22/3/1994

6 Αυτοί είναι: Βύρων Λεοντάρης, Γεράσιμος Λυκιαρδόπουλος, Μάριος Μαρκίδης, Μάρκος Μέσκος, Τάσος Πορφύρης, Στέφανος Ροζάνης (Βλέπε σχετικά: περιοδικό Νέες Τομές, τεύχος 1 Άνοιξη 1985, αφιέρωμα στη δεύτερη μεταπολεμική ποιητική γενιά).

μερομηνία λήξεως” (Μάϊος 1995), συναντάμε την Πρέβεζα, σε τρία ποιήματα. Ας τα δούμε με την σειρά που δημοσιεύονται στο βιβλίο:

ΚΑΤΑΘΕΣΗ

Τι ξέρω εγώ;
Από το παραμιλητό δεν μας έμεινε τσιτζίκι.
Τα ποιήματά μας κι εκείνα ντεμοντέ σαν πουκάμισα εργένη
που δικάζεται την Κυριακή επί εσχάτη προδοσία.

Α ναι, τι ξέρω εγώ;
Ξέρω ποιοι έπεσαν σε αίρεση λόγω αμφιβολίας
και ξέρω το γλωσσοδέτη του νεαρού συνήγορου
προ των ψυχοσαββάτων

Είπα πως όσο νά 'ναι, κάτι θά 'λεγαν στον κόσμο
οι αναστεναγμοί της λυγαριάς
που απέκρουσε τη δωροδοκία του χρόνου
Πού ακούστηκε να ρωτάει η Πρέβεζα
τι ξέρω από καφενεΐα;

Από τις γραμμές του ποιήματος αναδύεται ένα πικρό παράπονο. Το παράπονο του ανθρώπου που έχει αναλώσει τις δυνάμεις του κι έχει προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες στην υπόθεση της ποίησης και εντούτοις, βρίσκονται κάποιοι άνοες να του αμφισβητήσουν την προσφορά αυτή.

Αξίζει ν' αναφερθεί πως οι δύο τελευταίοι στίχοι του ποιήματος παραπέμπουν στην “Οκτάνα” του Ανδρέα Εμπειρικού. Εκεί, και συγκεκριμένα στο ποίημα “Όταν οι ευκάλυπτοι θροΐζουν στις αλλέες” διαβάζουμε: «... Όσοι καμιά φορά από την Πρέβεζα περνάτε και στην υγρή κουφόβραση στα καφανεΐα κάθεστε να πιήτε έναν καφέ, ή ένα γλυκό του κουταλιού να φάτε... όσοι στα καφανεΐα της Πρεβέζης κάθεστε, προσμένοντας τις οΐδε τι - μην τον ξεχνάτε...»

Αλλά το ίδιο παράπονο που προανέφερα, αυτή τη φορά ανάμεικτο με μια πικρόχολη ειρωνία, εκφράζεται και στο παρακάτω ποίημα:

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ ΠΡΕΒΕΖΑ

Απενεμήθησαν χθες σε θερμή ατμόσφαιρα τα κρατικά λογοτεχνικά βραβεία... Εκφωνήθηκαν σύντομοι λόγοι... Το σύνολο του έργου, η έκφραση των καμμών της Ρωμιοσύνης... Τα βραβεία συνοδεύονται από σημαντική οικονομική ενίσχυση.

Οι εφημερίδες

Ας υποθέσουμε πως δεν έχεις φτάσει
στο μαύρο αδιέξοδο, στην άβυσσο του νου.
Ας υποθέσουμε πως δεν σε έχουμε χάσει
πως δεν είσαι δηλαδή απόκτημα του Ουρανού
κι υποκλίνεσαι τώρα ενώπιον του κοινού
που σε χειροκροτεί για να σε χαλάσει.

Ας υποθέσουμε πως συναντιόμαστε μια μέρα
εις το Βιβλιοπωλείον η Εστία.
Μοιάζεις με καράβι που έπεσε σε ξέρα
κι εμείς με ανήκεστη αμαρτία.
- Χαιρέτησε, μικρέ μου, την καλή ποιήτρια
- Μαντάμ, είστε Κολλάρου πέρα ως πέρα.

Ας υποθέσουμε λοιπόν πως έδωσες τη μάχη
πως το έβαλε εντέλει στα πόδια ο εχθρός
και πως δεν του γύρισες απλώς τη ράχη...
Βάδισες τάχα ατρόμητος εμπρός
Δεν σε έφερε καπάκι, ο φριχτός καιρός
που κακό χρόνο νά 'χει!

Όστε σε βλέπω σήμερα πίσω απ' τον Πατρίκιο.
Δεν έφτασες, όπως μας είπες, στα όρια της σιγής
- Μα ναι, φωτογραφία παλιά από το Λύκειο!..
Προσβλέπαμε τότε όλοι μας στο τέλος της γης
αλλά μας πρόδωσαν αισχρά οι αληγείς.
Το μέλλον εφάνη για πάρτη μας ανοίκειο.

Μας παρέλειψαν μέχρι τα πενήντα τόσα μας οι Μοίρες
είμαστε όμως πάντα οι Ρώμοι Φιλύρες.

Εδώ ο Μ. Μαρκίδης, μιμείται τον τρόπο και το ύφος του Καρυωτάκη κι επιδεικνύει και αυτός τον ίδιο άκρατο σαρκασμό που βρίσκουμε και στην "Αισιοδοξία" του Καρυωτάκη, από την οποία μάλιστα επαναλαμβάνει τον πρώτο και δεύτερο στίχο της πρώτης στροφής της.

Τέλος στο τρίτο ποίημα της συλλογής του, που κάνει αναφορά στην Πρέβεζα και επιγράφεται "Άκτιον", προσπαθεί να συζεύξει το ιστορικό παρελθόν της περιοχής με την σύγχρονη ζωή της Ελλάδας:

ΑΚΤΙΟΝ

Σε ξαναβρήκα στην αργία του Ιονίου:
 Παρά τις φήμες ήσουνα ξεμέθυση
 Αγέρωχη όμως πάντα κι ευερέθιστη
 σαν τις ημέρες του Ακτίου.

Είπες να τρέξεις στη Μακεδονία
 μα το αίμα τους πλέον δεν ανάβει.
 Άλλαξες στην Πρέβεζα καράβι
 - τέλειωσε με σένα η δυναστεία.

Ας πουν πως γύρισες στην Αλεξάνδρεια.
 Ας σε ψάχνουν στο Λούξορ οι Ρωμαίοι.
 Δεν άφησες πίσω σου άλλο από χρέη.
 Αστείο πράγμα να μιλούν για ανανδρία.

Αποβραδής ελύσσαξε ο παπάς του Ρα -
 ξημέρωσε ώστε κι ο έρωσ των ερώτων
 βρέθηκε προ τετελεσμένων γεγονότων.
 Δεν έφταιξε το κεφάλι μα η ουρά.

Δεν πολέμησε ο στόλος σου, δεν κράτησε.
 Α, ο Αντώνιος! Κανείς δεν θα του μοιάσει
 δεν ήταν όμως γραφτό του να γεράσει.
 Κι ύστερα τον άφησες. Δεν σε άφησε.

Πιο καλά να κρυφτείς τώρα στη Λευκάδα
 είναι δροσερά σ' αυτή την παραλία.
 Καλό κρασί, φτηνές ταβέρνες, ψυχία.
 Και είσαι εππέλους στην Ελλάδα.

Πάντα δυσκολεύομαι στον επίλογο. Όχι γιατί δεν ξέρω τι να γράψω, αλλά γιατί δεν θέλω κάθε τι που αρχίζω νάρχεται κάποια στιγμή που να τελειώνει. Το τέλος πάντα με φοβίζει. Και δεν με ενδιαφέρει αν είναι καλό ή κακό, ούτε με παρηγορεί η σκέψη πως μια προσπάθεια απέδωσε καρπούς.

Έτσι νοιώθω πως η έρευνα που άρχισα εδώ και αρκετό καιρό για να καταγράψω την θέση της Πρέβεζας στον χώρο της νεοελληνικής ποίησης δεν τέλειωσε. Συνεχίζεται. Γιατί ας λείει ο ποιητής μας πως "η ποίηση είναι το καταφύγιο που φθονούμε". Εμείς και όλοι οι άλλοι που δεν είναι αναλφάβητοι των αισθημάτων σ' αυτή θα προφεύγουμε και πάνω της θα δοκιμάζουμε τα όνειρά μας. Κλείνοντας λοιπόν το σημείωμα τούτο, φουντώνει μέσα μου η ελπίδα πως κι άλλα ποιήματα που αναφέρονται στην Πρέβεζα θάβρω, κι άλλους ποιητές που αναφέρονται σ' αυτήν θα συναντήσω. Και καλώς εχόντων των πραγμάτων, κι άλλη συμπληρωματική δημοσίευση σε τούτο το περιοδικό, μ' αυτό το θέμα, θα γίνει.